

4 Δεκεμβρίου 2019

Αριθμ. Πρωτ.: 265407/60070/2019

Ειδ.Επιστήμονες: Μαρία Καραγεώργου(τηλ. 2131306762)

Μαρία Μπλιάτη(τηλ. 2131306781)

1) ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΗ ΑΡΧΗ ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΕΣΟΔΩΝ

ΓΡΑΦΕΙΟ ΔΙΟΙΚΗΤΟΥ

Υπόψη Διοικητού κ. Γ. Πιτσιλή

Καραγιώργη Σερβίας 10, 10184 ΑΘΗΝΑ

2) ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΤΗΣ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΝΟΜΟΘΕΣΙΑΣ/

ΥΠΟΔΙΕΥΘΥΝΣΗ Α΄ ΑΜΕΣΗΣ ΦΟΡΟΛΟΓΙΑΣ

ΚΑΡΑΓΕΩΡΓΗ ΣΕΡΒΙΑΣ 10

10184 - ΑΘΗΝΑ

Υπόψη προϊσταμένου κ. Φάκου

Θέμα: Φορολογία γονέων μετά τη διάσταση/διαζύγιο/λύση του συμφώνου συμβίωσης

Αξιότιμε κύριε Διοικητά, κύριοι και κυρίες,

Ο Συνήγορος του Πολίτη στο πλαίσιο των αρμοδιοτήτων του κατά το άρ. 103 § 9 του Συντάγματος και το ν.3094/2003 εξετάζει αναφορές φορολογούμενων, οι οποίοι τυγχάνουν διαζευγμένοι γονείς ανηλικών τέκνων.

Ειδικότερα, οι εν λόγω φορολογούμενοι διαμαρτύρονται επειδή, μετά τη διάσταση - διαζύγιο - λύση του συμφώνου συμβίωσης, δεν δικαιούνται την προσαυξημένη έκπτωση φόρου του άρθρου 16 του Ν. 4172/2013 λόγω εξαρτώμενων τέκνων, με αιτιολογία την μη άσκηση της επιμέλειας του προσώπου των ανηλικών τέκνων τους, που έχει ανατεθεί δικαστικά στον άλλο γονέα.

Ο Συνήγορος του Πολίτη, ως Ανεξάρτητη Αρχή επιφορτισμένη με την διαμεσολάβηση μεταξύ πολιτών και δημοσίων υπηρεσιών, με σκοπό την επίλυση τυχόν διαφορών και ταυτόχρονα υπό τις ιδιότητές του ως φορέας προάσπισης και προαγωγής των δικαιωμάτων του παιδιού αλλά και φορέας για την παρακολούθηση και προώθηση της εφαρμογής, στον ιδιωτικό και δημόσιο τομέα, της αρχής των ίσων ευκαιριών και της ίσης μεταχείρισης ανεξαρτήτως φύλου και οικογενειακής ή κοινωνικής κατάστασης, θα ήθελε να επισημάνει, ότι στο πλαίσιο διερεύνησης των σχετικών αναφορών, έχει διαπιστώσει τα ακόλουθα, σε σχέση με το θέμα της φορολογικής αντιμετώπισης των χωρισμένων γονέων, εν γένει:

A. ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ

Όπως γνωρίζετε, σύμφωνα με τον Κώδικα Φορολογίας Εισοδήματος (Ν. 4172/2013, άρθρο 16), το αφορολόγητο των 1900 ευρώ με αποδείξεις προσαυξάνεται ανάλογα με τον αριθμό των παιδιών τα οποία βαρύνουν φορολογικά τον φορολογούμενο. Δηλαδή, ο φόρος μειώνεται κατά το ποσό των 50 ευρώ για τον φορολογούμενο με ένα (1) εξαρτώμενο τέκνο, των 100 ευρώ με δύο (2) εξαρτώμενα τέκνα και των 200 ευρώ με τρία

(3) εξαρτώμενα τέκνα και άνω, σε σχέση με τον φορολογούμενο χωρίς εξαρτώμενα τέκνα, που διαθέτει φορολογητέο εισόδημα από μισθωτές υπηρεσίες και συντάξεις όχι άνω των 20.000 ευρώ.

Ως *εξαρτώμενα τέκνα*, τα οποία βαρύνουν τον φορολογούμενο κατά την έννοια της πιο πάνω διάταξης, θεωρούνται -σύμφωνα με το άρθρο 11 του ν. 4172/2013- τα άγαμα τέκνα που είναι είτε ανήλικα (έως 18 ετών), είτε ενήλικα έως 25 ετών που φοιτούν σε σχολές της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης ή σχολεία ή ινστιτούτα επαγγελματικής εκπαίδευσης ή κατάρτισης της ημεδαπής ή της αλλοδαπής, ή υπηρετούν τη στρατιωτική τους θητεία, ή είναι εγγεγραμμένα στα μητρώα ανέργων του ΟΑΕΔ ή έχουν ποσοστό αναπηρίας τουλάχιστον 67%.

Ωστόσο, προϋπόθεση για να αναγνωριστούν τα παραπάνω τέκνα ως «εξαρτώμενα» είναι να συνοικούν με τον φορολογούμενο (και το συνολικό ατομικό ετήσιο φορολογητέο εισόδημά τους να μην έχει υπερβεί τα 3.000 € ή, εφόσον έχουν αναπηρία 67% και άνω, τα 6.000 €).

Η «συνοίκηση», ως προϋπόθεση, είχε ήδη θεσμοθετηθεί με το ν.δ. 3323/1955 (Περί φορολογίας εισοδήματος, ΦΕΚ Α/124), άρθρο 8, όπου προβλέπεται ότι τα άγαμα τέκνα (ανήλικα και ενήλικα υπό προϋποθέσεις) θεωρείται ότι *βαρύνουν το φορολογούμενο*, εφόσον συνοικούν με αυτόν.

B. Η ΑΛΛΑΓΗ ΣΤΟ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΟ ΚΑΘΕΣΤΩΣ ΚΑΙ Η ΠΡΑΚΤΙΚΗ ΤΗΣ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ

Κατά την εξέταση προηγούμενης σχετικής με το θέμα αναφοράς που είχε υποβληθεί στον Συνήγορο του Πολίτη, η φορολογική διοίκηση προέβαλε ως επιχείρημα για τη μη χορήγηση της προσαυξημένης έκπτωσης φόρου του άρθρου 16 του ν. 4172/2013 στον γονέα που μετά το διαζύγιο δεν του είχε ανατεθεί η επιμέλεια των τέκνων, παλαιότερη γνωμοδότηση του ΝΣΚ με αρ. 250/1994, η οποία είχε γίνει αποδεκτή από τον τότε Υπουργό Οικονομικών και είχε ενσωματωθεί στην ΠΟΛ 1219/1995.

Ωστόσο ο Συνήγορος του Πολίτη επισημαίνει ότι η εν λόγω γνωμοδότηση δεν μπορεί να τύχει εφαρμογής σχετικά με τις εκπτώσεις του άρθρου 16 του ν. 4172/1013 για το λόγο ότι **αφορούσε απάντηση σε ερώτημα σχετικά με το προγενέστερο καθεστώς φορολογίας εισοδήματος και συγκεκριμένα με τις εκπτώσεις του άρθρου 8 του ν.δ. 3323/1955** σε περιπτώσεις διαστάσεως εγγάμου συμβιώσεως των γονέων και εκδόσεως διαζυγίου και από την έκδοσή της (1994) έχουν μεσολαβήσει ***αλλαγές στην φορολογία εισοδήματος των φυσικών προσώπων.***

Συγκεκριμένα, το ως άνω αφορολόγητο του υπόχρεου σε διατροφή γονέα έχει καταργηθεί. Ο νομοθέτης δηλαδή δεν αναγνωρίζει την οικονομική επιβάρυνση που υφίσταται ο γονέας, που δεν του έχει ανατεθεί η επιμέλεια, καταβάλλει όμως τη διατροφή των ανήλικων τέκνων του, συμμετέχοντας οικονομικά στην ανατροφή τους.

Τούτο σημαίνει ότι η 250/1994 Γνμ ΝΣΚ εκδόθηκε υπό διαφορετικό φορολογικό νομικό καθεστώς. Διότι **τότε**, με την εν λόγω γνωμοδότηση, εξασφαλιζόταν η ισόρροπη φορολογική μεταχείριση των δύο γονέων μετά το διαζύγιο, με τη διασφάλιση του αφορολογήτου, χωρίς δικαιολογητικά, των διατάξεων του άρ.8 παρ.1,2,3,6 και 8 για τη μητέρα (ως γονέα που συνοικούσε με το παιδί) (3^ο φ.) και του αφορολογήτου, με δικαιολογητικά -βάσει της δικαστικής απόφασης ή της συμβολαιογραφικής συμφωνίας- του άρ.8 παρ.7 Ν.3323/1955 για τον πατέρα (που δεν ασκούσε την επιμέλεια, βαρυνόταν όμως με τη διατροφή συζύγου και τέκνων).

Αναγνωριζόταν, δηλαδή, **η επιβάρυνση και των δύο γονέων**, κατά την ανατροφή των τέκνων τους, και μετά το διαζύγιο ή τη διάσταση, και αντιμετωπιζόνταν ανάλογα και οι δύο χωρισμένοι γονείς από φορολογική άποψη.

Η *ισόρροπη αυτή μεταχείριση των δύο γονέων*, μετά τις τροποποιήσεις που επήλθαν εν τω μεταξύ στην φορολογία εισοδήματος των φυσικών προσώπων, *έχει εκλείψει*. Διότι η φορολογική διοίκηση εξακολουθεί, εσφαλμένως, να εφαρμόζει την πιο πάνω Γνωμοδότηση, κατά το ένα μόνο μέρος όμως, δεδομένου ότι αντίστοιχη πρόβλεψη της παρ.7 του άρ.8 του ν.δ. 3323/1955 πια δεν υφίσταται. Κι αυτό γιατί με την εφαρμογή αυτής της γνωμοδότησης, καταλήγουμε στο αποτέλεσμα: *οι γονείς*, που βρίσκονται σε διάσταση ή είναι διαζευγμένοι ή έχει λυθεί το σύμφωνο συμβίωσής τους -συνήθως οι πατέρες- *στους οποίους δεν έχει ανατεθεί η άσκηση της επιμέλειας* από το δικαστήριο ή με βάση τη συμφωνία των γονέων στο συναινετικό διαζύγιο, δεν δικαιούνται τη μείωση του φόρου, των 50, 100 ή 200 ευρώ, ανάλογα με τον αριθμό των τέκνων τους, που προβλέπει το άρθρο 16 του Ν. 4172/2013, διότι *θεωρείται ότι δεν βαρύνονται από τα τέκνα, τα οποία δεν συνοικούν μαζί τους ολόκληρο ή το μεγαλύτερο χρονικό διάστημα του έτους, αλλά αντίθετα θεωρείται ότι διαμένουν μαζί τους 'περιστασιακά'*.

Στις μέρες μας αυτή η έλλειψη ισορροπίας στη φορολογική αντιμετώπιση των δύο γονέων, ανάλογα με την άσκηση ή μη της επιμέλειας, εμφανίζεται πολύ περισσότερο αδικαιολόγητη, διότι *ο γονέας που βαρύνεται με τη διατροφή του παιδιού, αναλαμβάνει πολύ μεγαλύτερα βάρη και σε σχέση με την ανατροφή του παιδιού, αφού έχει επέλθει σημαντικότερη μεταβολή στον ρόλο του πατέρα, ο οποίος συμμετέχει σε πολύ μεγάλο πλέον βαθμό στην ζωή του παιδιού και μετά το διαζύγιο (βλ. κατωτέρω).*

Γ. Η ΠΡΟΫΠΟΘΕΣΗ ΤΗΣ ΣΥΝΟΙΚΗΣΗΣ

Όπως αναφέρθηκε και παραπάνω, το ν.δ. 3323/1955 προέβλεπε ότι τα άγαμα τέκνα, (ανήλικα και ενήλικα υπό προϋποθέσεις) βαρύνουν τον φορολογούμενο, **εφόσον συνοικούν με αυτόν, χωρίς ποσοτικές προϋποθέσεις για τη διάρκεια της συνοίκησης**. Ο νομοθέτης δηλαδή δέχθηκε ότι **το πραγματικό γεγονός της συνοίκησης του φορολογούμενου με ανήλικο τέκνο συνιστά οικονομική επιβάρυνση**, η οποία αξιολογείται και λαμβάνεται υπόψη φορολογικά. Το ίδιο προβλέφθηκε και στο ισχύον αρ. 11 του ν. 4172/2013.

Η προαναφερθείσα γνωμοδότηση του ΝΣΚ 250/1994 κατέληγε *ότι το τέκνο πρέπει να θεωρηθεί ότι βαρύνει τον γονέα με τον οποίο συνοικεί ολόκληρο ή το μεγαλύτερο χρονικό διάστημα του έτους, χωρίς να παίζει ρόλο το γεγονός (περιστασιακό άλλωστε) ότι κατά τους τρεις μήνες των διακοπών διαμένει με τον πατέρα. Όταν, όμως το τέκνο διαμένει με τον καθένα από τους γονείς κατά ίσο χρονικό διάστημα, τότε θα πρέπει να θεωρηθεί ότι το τέκνο συνοικεί έξι μήνες με τον κάθε γονέα, ώστε για το διάστημα αυτό βαρύνει τον κάθε γονέα, με τις εντεύθεν φοροαπαλλαγές.»* (η έμφαση έχει προστεθεί). Έτσι, η εν λόγω γνωμοδότηση κατέληγε ότι η αύξηση του αφορολόγητου, λόγω ανήλικων τέκνων, αφορά τον γονέα, στον οποίο έχει ανατεθεί η επιμέλεια (μητέρα), έχοντας όμως λάβει υπόψη ότι σύμφωνα με το τότε ισχύον άρ.8 παρ.7 β του ν.δ. 3323/1955 στα προσωπικά αφορολόγητα ποσά του φορολογούμενου (πατέρα) με δικαιολογητικά περιλαμβανόταν «το συνολικό ετήσιο ποσό που επιδικάζεται ή συμφωνείται με συμβολαιογραφικό έγγραφο και καταβάλλεται λόγω διατροφής στο σύζυγο ή στη σύζυγο ή τα ανήλικα τέκνα. Επίσης το ποσό που επιδικάζεται και καταβάλλεται λόγω διατροφής στα ενήλικα τέκνα.» (2^ο φύλλο α'σελ. της Γνμ).

Αναφορικά με τις ως άνω πρόσθετες προϋποθέσεις, σχετικά με το ποσοστό του χρόνου συνοίκησης, και δη, τη σύνδεση αυτού με το νομικό δεδομένο της άσκησης της

επιμέλειας του τέκνου από τον γονέα, διαπιστώνεται επομένως ότι *εμφανίζονται για πρώτη φορά με την υπ'αρ. 250/1994 Γνμ ΝΣΚ*.

Αυτό βέβαια μπορεί να γίνει κατανοητό για το χρόνο έκδοσης της ως άνω γνωμοδότησης δεδομένου, ότι την εποχή εκείνη, το διαζύγιο ήταν σπάνιο φαινόμενο στη ζωή των ζευγαριών (ο αδρός δείκτης διαζυγίων στη δεκαετία του '60 ήταν 3 διαζύγια ανά 10.000 κατοίκους).¹ Το 1990 ο αδρός δείκτης διαζυγίων είχε μεν διπλασιαστεί σε σχέση με την εποχή έκδοσης του ΝΔ,² οπότε γεννιόνταν ερωτήματα, όπως αυτά που εξετάστηκαν στη Γνωμοδότηση, παρέμενε όμως το διαζύγιο μια μη συνήθης συνθήκη, που διεπόταν ακόμη -πρακτικά και νομολογιακά- από τις αντιλήψεις, που επικρατούσαν με το προϊσχύσαν (προ 1983) οικογενειακό δίκαιο : ανάθεση της επιμέλειας στη μητέρα «σε κάθε περίπτωση»,³ επομένως ανάληψη εξ ολοκλήρου της καθημερινής φροντίδας του παιδιού από αυτή, με ουσιαστική απουσία και απομάκρυνση του πατέρα από την καθημερινότητα των παιδιών.

Ωστόσο, στα 25 χρόνια, που έχουν μεσολαβήσει από το 1994 έως σήμερα έχουν μεταβληθεί πολλαπλώς τόσο τα κοινωνικά δεδομένα όσο και οι κανονιστικές προβλέψεις για τη φορολόγηση των συζύγων, την μεταξύ τους ισότητα κατά την ανατροφή των τέκνων, τη διαδικασία του διαζυγίου, ενώ υφίσταται διαρκής εσωτερική νομοπαρασκευαστική κινητικότητα και παραγωγή ευρωπαϊκών νομικών κειμένων, σε ό,τι αφορά τις διατάξεις για τις σχέσεις γονέων και τέκνων, και ειδικότερα τα θέματα γονικής μέριμνας και επικοινωνίας.

Ενδεικτικά, σε συνάφεια με το υπό εξέταση θέμα:

1. Έχει επέλθει πλήρης φορολογική ισότητα των συζύγων-γονέων, κατά τη διάρκεια της μεταξύ τους συμβίωσης. Συγκεκριμένα, η από του έτους 2002 πρόταση του *Συνηγόρου του Πολίτη*, να καταργηθεί η υποχρέωση υποβολής κοινής φορολογικής δήλωσης των συζύγων (Αρθ. 67 παρ. 4 Κ.Φ.Ε), ως αντιβαίνουσα στην συνταγματική αρχή της ισότητας των φύλων, και να καταστεί κάθε φορολογούμενος/η έγγαμος/η, νομικά υπεύθυνος/η για την υποβολή και το περιεχόμενο της φορολογικής του/της δήλωσης,⁴ την οποία και επαναφέραμε προσφάτως⁵ μετά από αποφάσεις του Συμβουλίου της Επικρατείας, οι οποίες έκριναν ότι είναι δυνατόν οι σύζυγοι να έχουν διαφορετική φορολογική κατοικία και συνεπώς να υποβάλλουν χωριστές φορολογικές δηλώσεις, και ιδίως την 330/2018 Απόφαση ΣΤΕ (Β' Τμήματος) [που έκρινε ότι δεν συντρέχει λόγος δημοσίου συμφέροντος που να δικαιολογεί την υποχρεωτική υποβολή κοινής δήλωσης φόρου εισοδήματος των συζύγων], *υλοποιήθηκε τελικά από την Αρχή σας και το Υπουργείο Οικονομικών και τέθηκε σε εφαρμογή για πρώτη φορά όσον αφορά τις δηλώσεις, που υποβλήθηκαν το έτος 2019 (φορολογικό έτος 2018) (άρθρο 59 παρ. 5 ν.4583/2018)*.

Έτσι, στην περίπτωση της χωριστής φορολογικής δήλωσης των συζύγων-γονέων, έχει προβλεφθεί στις Οδηγίες της ΑΑΔΕ 2018 ότι «θα δηλώνονται ως εξαρτώμενα μέλη και από

¹Κακλαμάνη, Τ., *Γάμοι και Διαζύγια στην Ελλάδα : διαχρονικές τάσεις*, σελ.10.
https://www.academia.edu/29463903/%CE%93%CE%AC%CE%BC%CE%BF%CE%B9_%CE%BA%CE%B1%CE%B9_%CE%94%CE%B9%CE%B1%CE%B6%CF%8D%CE%B3%CE%B9%CE%B1_%CF%83%CF%84%CE%B7%CE%BD_%CE%95%CE%BB%CE%BB%CE%AC%CE%B4%CE%B1_%CE%94%CE%B9%CE%B1%CF%87%CF%81%CE%BF%CE%BD%CE%B9%CE%BA%CE%AD%CF%82_%CF%84%CE%AC%CF%83%CE%B5%CE%B9%CF%82

²Ο.π.π.

³Ισμήνη Ανδρουλιδάκη-Δημητριάδη, Παρατηρήσεις στην ΕφΑθ 1151/86, σε Παπαδημητρίου, Γ., *Συμπλήρωμα Α' και Β' Τόμων Οικογενειακού Δικαίου*, Αθήνα, 1988, σελ.292

⁴Συνηγός του Πολίτη, *Ετήσια Έκθεση*, 2002, Κεφάλαιο «Ζητήματα ισότητας των δύο Φύλων στην Φορολογία της Συζυγικής Οικογένειας», υπό 3.1.3. 'Κοινή φορολογική δήλωση των συζύγων', σελ.189-190,

https://www.synigoros.gr/resources/docs/243_05.pdf

⁵<https://www.synigoros.gr/resources/20180309-dt.pdf>

τους δύο συζύγους τα τέκνα που προέρχονται από τον κοινό γάμο» (σελ.13) και επομένως και οι δύο θα απολαμβάνουν τις προβλεπόμενες φοροαπαλλαγές.

2. Οι Οδηγίες του Συμβουλίου και του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, στο πέρασμα αυτών των ετών, έχουν μετακινηθεί από την προστασία των μητέρων στον χώρο εργασίας, για τη διασφάλιση της ισορροπίας μεταξύ επαγγελματικής και ιδιωτικής τους ζωής, στην κατεύθυνση της προώθησης του γονικού ρόλου των πατέρων, για την ισότητα των φύλων και την ίση κατανομή της φροντίδας των τέκνων και από τους δύο εργαζόμενους γονείς.

Η **Οδηγία 2010/18/ΕΕ** του Συμβουλίου για τη γονική άδεια ρητά ορίζει : *«Ρήτρα 2 : Γονική Άδεια 1. Η παρούσα συμφωνία παρέχει ατομικό δικαίωμα γονικής άδειας σε εργαζόμενους άνδρες και γυναίκες, λόγω γέννησης ή υιοθεσίας παιδιού, έτσι ώστε να μπορούν να ασχοληθούν με το παιδί αυτό, μέχρι μιας ορισμένης ηλικίας που μπορεί να φτάνει μέχρι τα οκτώ έτη...»* Η ίδια οδηγία προβλέπει, ως αμεταβίβαστο -μεταξύ των γονέων, εννοείται- μέρος της άδειας , *«για να ενθαρρυνθεί η δικαιότερη χρήση του δικαιώματος της άδειας και από τους δύο γονείς»* (2). Η πρόσφατη **Οδηγία (ΕΕ) 2019/1158** του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 20ής Ιουνίου 2019, σχετικά με την ισορροπία μεταξύ επαγγελματικής και ιδιωτικής ζωής *για τους γονείς και τους φροντιστές*, στο προοίμιό της επισημαίνει ότι : *«(6) Οι πολιτικές για την ισορροπία μεταξύ επαγγελματικής και ιδιωτικής ζωής θα πρέπει να συμβάλλουν στην επίτευξη της ισότητας των φύλων, προωθώντας τη συμμετοχή των γυναικών στην αγορά εργασίας, την ίση κατανομή των ευθυνών φροντίδας μεταξύ ανδρών και γυναικών, και τη γεφύρωση του χάσματος μεταξύ των φύλων ως προς τους μισθούς και τις αποδοχές.»* και *«(11) Το ισχύον νομικό πλαίσιο της Ένωσης παρέχει περιορισμένα κίνητρα στους άνδρες για να αναλάβουν ίσο μερίδιο ευθυνών φροντίδας. Το γεγονός ότι σε πολλά κράτη μέλη δεν προβλέπεται αμειβόμενη άδεια πατρότητας και γονική άδεια συμβάλλει στα χαμηλά ποσοστά λήψης άδειας από τους πατέρες. Ο ανισομερής για γυναίκες και άνδρες σχεδιασμός των πολιτικών που στοχεύουν στην ισορροπία μεταξύ επαγγελματικής και ιδιωτικής ζωής εντείνει τα έμφυλα στερεότυπα και τις διαφορές μεταξύ εργασίας και φροντίδας. ...»*.

Αξίζει να επισημανθεί ότι οι Οδηγίες αναφέρονται σε άνδρες και γυναίκες, με μόνη την ιδιότητά τους ως γονέων, χωρίς καμία διαφοροποίηση σε σχέση με το status τους ως έγγαμων και/ή συμβιούντων ή διαζευγμένων/χωρισμένων. Σε κάθε περίπτωση, ενθαρρύνεται ο ενεργός ρόλος του πατέρα στη φροντίδα του παιδιού.

3. Με τις διατάξεις του **άρθρου 22 του Ν. 4509/2017** (ΦΕΚ 201 Α/22-12-2017) αντικαταστάθηκαν οι διατάξεις των άρθρων 1438 και 1441 του Αστικού Κώδικα, σύμφωνα με τις οποίες το συναινετικό διαζύγιο απαγγελλόταν με αμετάκλητη δικαστική απόφαση, και εφεξής ορίζεται ότι η συναινετική λύση του γάμου χωρεί μόνο με συμβολαιογραφικό έγγραφο και καθορίζεται λεπτομερώς η διαδικασία που ακολουθείται.

Η Πολιτεία, επομένως, αναγνωρίζει ότι οι Έλληνες γονείς, ακόμη και στη συνθήκη του διαζυγίου -*δεδομένου ότι αυτή έχει παύσει προ πολλού να είναι περιθωριακή*⁶- είναι πλέον σε θέση να ομονοήσουν και να προκρίνουν από κοινού τη βέλτιστη λύση για τα παιδιά τους και την ανατροφή αυτών, αλλά και να ρυθμίσουν τα της διατροφή τους, χωρίς να είναι πια απαραίτητη η *επικύρωση* της σχετικής με την άσκηση της επιμέλειας έγγραφης συμφωνίας τους από το αρμόδιο δικαστήριο, το οποίο *αποφάσισε* εάν η συμφωνία των γονέων απέβλεπε πράγματι στο συμφέρον των τέκνων.

Αναγνωρίζεται, δηλαδή, η μεταβολή των στάσεων και αντιλήψεων των συζύγων, οι οποίοι συνεργάζονται χάριν των παιδιών τους και μετά την μεταξύ τους διάσταση,

⁶ Η αναλογία διαζυγίων το 2017, έτος που ψηφίστηκε η ρύθμιση, είχε ανέλθει σε 18 διαζύγια ανά 10.000 κατοίκους, σύμφωνα με τα στοιχεία της Ελληνικής Στατιστικής Αρχής (ΕΛΣΤΑΤ, Δελτίο τύπου, Στατιστικές Διαζυγίων 2017, σελ.1, <http://www.statistics.gr/documents/20181/c6722cda-7c31-4f55-9eaa-6177db8cdcd7>)

προτάσσοντας τη γονεϊκή ιδιότητα και τον γονικό τους ρόλο, σε ένα οικογενειακό μοντέλο, το οποίο ήταν άγνωστο κατά τη δεκαετία του '50 και ακόμη πρώιμο την δεκαετία του '90.

4. Το νέο οικογενειακό μοντέλο, με την ενεργή από κοινού συμμετοχή και των δύο γονέων στην ανατροφή των τέκνων, και μετά την διάσταση/διαζύγιο/λύση του συμφώνου συμβίωσης, επιβάλλεται να ενισχυθεί από τις νομοθεσίες των Κρατών-μελών, σύμφωνα με το Ψήφισμα 2079 (2015) του Συμβουλίου της Ευρώπης και της Κοινοβουλευτικής Συνέλευσης⁷, το οποίο ρητά προβλέπει : (1) ...«Στην οικογένεια, η ισότητα μεταξύ των γονέων πρέπει να διασφαλίζεται και να προωθείται ήδη από την γέννηση του παιδιού. Η συμμετοχή και των δύο γονέων στην ανατροφή του παιδιού τους είναι ευεργετική για την ανάπτυξή του. Ο ρόλος των πατέρων σε σχέση με τα παιδιά τους, συμπεριλαμβανομένων των πολύ μικρής ηλικίας, πρέπει να αναγνωρισθεί περισσότερο και να αξιολογηθεί δεόντως», (3) «Για έναν γονέα και το παιδί, το να είναι μαζί είναι ουσιαστικό κομμάτι της οικογενειακής ζωής», (4) «Η Συνέλευση είναι πεπεισμένη ότι η ανάπτυξη κοινής γονικής ευθύνης βοηθά στην υπέρβαση των στερεοτύπων με βάση το φύλο για τους ρόλους που υποτίθεται έχουν ανατεθεί στις γυναίκες και στους άντρες μέσα στην οικογένεια και είναι απλώς η αντανάκλαση των κοινωνιολογικών αλλαγών που έχουν λάβει χώρα κατά τα τελευταία πενήντα χρόνια όσον αφορά το πώς είναι οργανωμένη η ιδιωτική και οικογενειακή σφαίρα.» (ανεπίσημη μετάφραση)

Στο Ψήφισμα περιλαμβάνεται και αναφορά σε παλαιότερο Ψήφισμα 1921 (2013)⁸, για την ισότητα των φύλων, τη συμφιλίωση της ιδιωτικής και εργασιακής ζωής και την κοινή ευθύνη [των γονέων], με το οποίο η Συνέλευση είχε ζητήσει από τα κράτη μέλη να εξασφαλίσουν στη νομοθεσία τους τη δυνατότητα από κοινού επιμέλειας των παιδιών στην περίπτωση διάστασης/διαζυγίου (2), ενώ το ίδιο το Ψήφισμα 2079 (2015) καλεί τα κράτη μέλη «να εισαγάγουν στη νομοθεσία τους την αρχή της εναλλασσόμενης κατοικίας των παιδιών μετά τον χωρισμό ...με τον χρόνο που το παιδί ζει με κάθε ένα γονέα να ρυθμίζεται σύμφωνα με τις ανάγκες και τα συμφέροντα του παιδιού.» (5.5). Επιπλέον, η αρχή της εναλλασσόμενης κατοικίας προβλέπεται ότι θα πρέπει να ληφθεί υπόψη και κατά τη ρύθμιση και άλλων διατάξεων, πλην του οικογενειακού δικαίου, όπως κατά την απονομή των κοινωνικών παροχών (5.7) και καλούνται τα κράτη μέλη «να λάβουν όλα τα αναγκαία μέτρα για να διασφαλίσουν την εφαρμογή των αποφάσεων σχετικά με την κατοικία των παιδιών και το δικαίωμα επικοινωνίας [γονέα και τέκνου]..» (5.8).

Δ. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΙΚΑ

Από τα προαναφερθέντα σαφώς προκύπτει ότι από το 1994/1995 μέχρι σήμερα, η σχετική νομοθεσία, αλλά και οι κοινωνικές συνθήκες έχουν μεταβληθεί ουσιαστικά. Περαιτέρω, υπάρχει πλέον μια σαφής τάση, αλλά και υποχρέωση της χώρας βάσει των διεθνών και ευρωπαϊκών συνθηκών στις οποίες έχει προσχωρήσει, για προώθηση της ίσης κατανομής της οικογενειακής φροντίδας μεταξύ γυναικών και ανδρών, των πολιτικών που στοχεύουν στην εξισορρόπηση επαγγελματικής και οικογενειακής ζωής ανεξαρτήτως φύλου, την καταπολέμηση των έμφυλων στερεοτύπων και την ενίσχυση της ανάληψης και του ρόλου του φροντιστή από τον πατέρα.

Επιπλέον, όμως, υπάρχει η εκφρασμένη επιθυμία και τάση των πατέρων, που είναι ορατή στην ελληνική κοινωνία, να διεκδικούν όλο και πληρέστερη εμπλοκή στην ανατροφή των παιδιών τους ποιοτικά και ποσοτικά. Μετά δε τη λύση του γάμου, ακόμη και εάν υφίσταται «περιστασιακή» -κατά τη διατύπωση της Γνωμοδότησης-συνοίκηση με τα παιδιά τους, διαφαίνεται η τάση να επιθυμούν να συμμετέχουν περισσότερο και πιο ενεργά στην ανατροφή των παιδιών τους και σε κάθε απόφαση που τα αφορά. Αυτό μπορεί να το

⁷ assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-en.asp?fileid=22220&lang=en

⁸ assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-DocDetails-en.asp?FileID=19478&lang=en

διαγνώσει κανείς και από τις πολλές οργανώσεις που έχουν δημιουργηθεί με αυτές τις επιδιώξεις.

Εξάλλου, η συνηθέστερη στις μέρες μας ρύθμιση της επικοινωνίας περιλαμβάνει τη διανυκτέρευση των παιδιών στο σπίτι του γονέα, στον οποίο (συνήθως) δεν έχει ανατεθεί η επιμέλεια και αφορά τις 10 από τις 30 ημέρες του μήνα (δύο Παρασκευοσαββατοκύριακα και μία ημέρα κάθε εβδομάδα), δηλαδή το 1/3 του χρόνου των παιδιών, οπότε δυσχερώς μπορεί πλέον να χαρακτηρίζεται ως 'περιστασιακή συνοίκηση'.

Αντίθετα, η ενεργός συμμετοχή στη ζωή των παιδιών μετά τη λύση του γάμου, συνεπάγεται και σημαντική οικονομική επιβάρυνση του γονέα, που δεν ασκεί την επιμέλεια, εφόσον πλην της καταβολής της διατροφής στο γονέα με τον οποίο τα τέκνα συνήθως διαμένουν, σημαίνει την διατήρηση οικίας ικανής, όχι μόνο να φιλοξενεί τα παιδιά, αλλά να αποτελεί το ένα από τα δύο σπίτια τους (με υποδομή μόνιμη : πρόσθετο δωμάτιο ή δωμάτια για το παιδί ή τα παιδιά, με επίπλωση και εξοπλισμό κατάλληλο για χρήση από τα παιδιά, επιπρόσθετα λευκά είδη, ρουχισμό, βιβλία και παιχνίδια) και επιπλέον καθημερινά έξοδα, αλλά και έξοδα για κοινές δραστηριότητες κατά το χρονικό διάστημα που τα παιδιά διαμένουν μαζί του, *δαπάνες οι οποίες λαμβάνουν χώρα σε μόνιμη και όχι 'περιστασιακή' βάση*, και οι οποίες δεν καταγράφονται πουθενά και δεν επιφέρουν καμία έκπτωση φόρου, αντίθετα από το φορολογικό όφελος που έχει ο γονέας με τον οποίο τα παιδιά συνήθως διαμένουν.

Και, βέβαια, ολοένα αυξανόμενη είναι και η τάση για πλήρη διαμοιρασμό του χρόνου των παιδιών μεταξύ των γονέων και των κατοικιών τους, η οποία όπως προαναφέρθηκε, δεν ήταν άγνωστη ως πραγματικότητα (παρότι ασυνήθιστη την εποχή εκείνη), στους συντάκτες της Γνμ ΝΣΚ 250/1994, που τοποθετήθηκαν και για το εν λόγω ενδεχόμενο : υπέρ της διασφάλισης του αφορολόγητου χάριν των συνοικούντων τέκνων και για τους δυο γονείς (4^ο φ.β'σελ).

Θα πρέπει να επισημανθεί ότι ο πλήρης διαμοιρασμός του χρόνου των παιδιών μεταξύ των δύο γονέων, μετά το διαζύγιο ή τη διάσταση των τελευταίων, αποτελεί την επιλογή την απολύτως σύμφωνη με το δικαίωμα του παιδιού σε κοινή ανατροφή και από τους δύο γονείς -ανεξαρτήτως ύπαρξης ή διατήρησης γάμου/συμφώνου συμβίωσης- που κατοχυρώνει το άρθρο 18 της Διεθνούς Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Παιδιού (Ν.2101/1992 με αυξημένη τυπική ισχύ κατ'άρ.28 του Συντάγματος).

Η διάταξη αυτή επιβάλλει στα συμβαλλόμενα Κράτη «*να καταβάλλουν κάθε δυνατή προσπάθεια για την εξασφάλιση της αναγνώρισης της αρχής, σύμφωνα με την οποία και οι δύο γονείς είναι από κοινού υπεύθυνοι για την ανατροφή του παιδιού και την ανάπτυξη του*» (παρ.1) και «*να παρέχουν την κατάλληλη βοήθεια στους γονείς ... κατά την εκτέλεση των καθηκόντων τους για την ανατροφή του παιδιού,..*» (παρ.2).

E. ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Στο πλαίσιο της συμμόρφωσης προς τις επιταγές της ΔΣΔΠ, της ενίσχυσης των εθνικών και ευρωπαϊκών πολιτικών για την ίση κατανομή φροντίδας προς τα παιδιά και από τους δύο γονείς, αλλά ιδίως της *δικαιότερης φορολογικής αντιμετώπισης των πατέρων* που, άσχετα με τη λύση του γάμου, παραμένουν ενεργοί γονείς και συνεπείς στις υποχρεώσεις τους, ο Συνήγορος του Πολίτη θεωρεί ότι η θεσμοθέτηση της δυνατότητας **να δηλώνονται στις δηλώσεις φορολογίας εισοδήματος ως εξαρτώμενα μέλη και από τους δύο συζύγους τα τέκνα που προέρχονται από τον κοινό γάμο, ανεξάρτητα από το εάν ο γάμος εξακολουθεί να ισχύει ή έχει λυθεί**, θα συνεισφέρει σημαντικά στο να διαμηνύσει στην κοινωνία ότι η λύση του γάμου δεν επιφέρει μεταβολή στην ιδιότητα του

γονέα, στα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις του, και ότι και οι δύο γονείς εξίσου οφείλουν να συνεργάζονται αρμονικά και να συνεπιμελούνται κάθε πτυχή της ζωής των παιδιών κατά τρόπο που να υπηρετεί πρωτίστως το συμφέρον των παιδιών. Επιπλέον, θα αφαιρέσει το πρόσχημα για την μη εκπλήρωση της υποχρέωσης διατροφής από τον υπόχρεο γονέα από την έλλειψη αντισταθμιστικής φορολογικής ωφέλειας. Και τέλος, θα επαναφέρει το καθεστώς ισόρροπης φορολογικής μεταχείρισης και των δύο γονέων, που ίσχυε κατά και διασφαλίστηκε με την έκδοση της υπ'αρ. 250/1994 Γνμ ΝΣΚ.

Ενώ επίσης, θα διασφαλίσει και την ίση φορολογική μεταχείριση των γονέων με γάμο ή σύμφωνο συμβίωσης -οι οποίοι κατά τη διάρκειά του, αν προβούν σε χωριστή δήλωση εισοδήματος, επωφελούνται και οι δύο από την προσαύξηση του αφορολόγητου χάριν των τέκνων τους [παρότι μοιράζονται τις δαπάνες και της κοινής κατοικίας] και εκείνων που έχουν χωρίσει, και παρότι πλέον συντηρούν δύο κατοικίες με τις ανάλογες δαπάνες, μόνο ο ένας τους ωφελείται από την προσαύξηση αυτή.

Τέλος, ο Συνήγορος θεωρεί ότι η τυχόν απώλεια κάποιων εσόδων κατά την εφαρμογή της πολιτικής αυτής, πληροί το κριτήριο της αναλογικότητας, δεν είναι δηλαδή τόσο επαχθής ώστε να καθιστά αλυσίτηλη την θεσμοθέτηση του μέτρου, ενώ η κοινωνία θα αποκομίσει σημαντικά οφέλη σε συμβολικό επίπεδο και η Πολιτεία θα κινηθεί προς τη συμμόρφωση στη διεθνή επιταγή της παροχής βοήθειας –σε φορολογικό επίπεδο- *και στους δύο γονείς* κατά την ανατροφή των τέκνων. Άλλωστε, η εφαρμογή της πρότασης αυτής δεν επιφέρει κάποια τεχνική δυσχέρεια, εφόσον η υποδομή -στο ολοκληρωμένο πληροφοριακό σύστημα- υφίσταται ήδη για τους έγγαμους που υποβάλλουν χωριστές φορολογικές δηλώσεις.

Κατόπιν των ανωτέρω σας παρακαλούμε να μας ενημερώσετε για τις απόψεις σας επί του θέματος και τις τυχόν ενέργειες στις οποίες προτίθεστε να προβείτε.

Για οποιαδήποτε διευκρίνιση ή συνεργασία σε σχέση με τα παραπάνω τόσο ο ίδιος όσο και οι Βοηθοί Συνήγοροι για τις Σχέσεις Κράτους-Πολίτη, κα Ευανθία Σαββίδη και για τα Δικαιώματα του Παιδιού, κα Θεώνη Κουφονικολάκου, παραμένουμε στη διάθεσή σας.

Με εκτίμηση

Ο Συνήγορος του Πολίτη
Ανδρέας Ποττάκης

Κοινοποίηση:

Ενδιαφερόμενοι πολίτες